

Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning

Øivin Christiansen og Karen J Skaale Havnen
RKBU Vest

Fylkesmannen i Vestland sin konferanse
1. september 2020

Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning

NORCE

Hovedproblemstillingene

NORCE

- ✶ Hva kjennetegner barna, familiene og meldingene som barnevernstjenesten undersøker?
- ✶ Hvordan arbeider barnevernstjenestene med undersøkelsene?
- ✶ Hva kjennetegner barnevernstjenestens skjønsmessige vurderinger og beslutninger?
- ✶ Hvilke forhold har betydning for om undersøkelsene konkluderer med tiltak eller henleggelse?

Metode

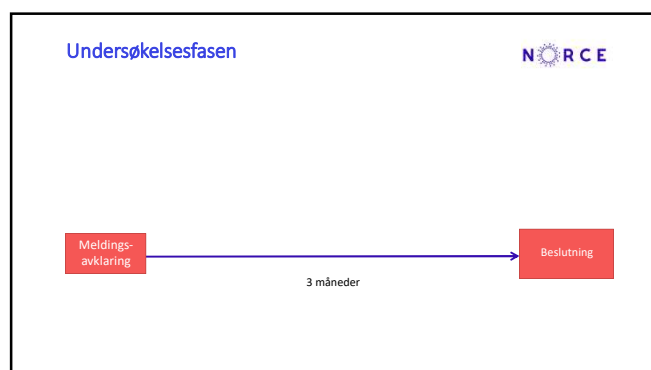
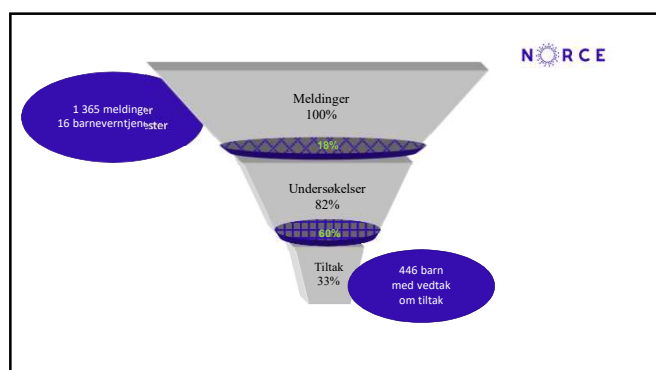
NORCE

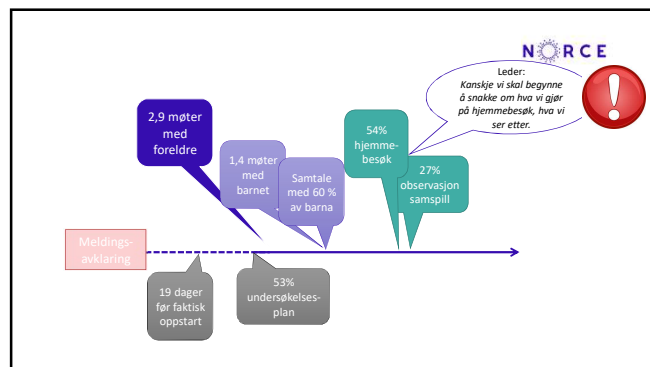
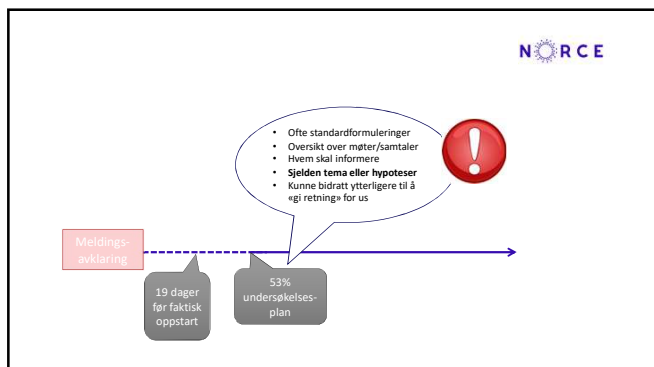
Kvantitativt materiale:

- Koding av dokumenter knyttet til 1 123 barns undersøkelsessaker fra 16 barnevernstjenester

Kvalitativt materiale:

- Tekstutdrag fra 114 av undersøkelsessakene
- Intervju med ledere fra 14 av de 16 tjenestene
- Seks fokusgrupper med til sammen 41 kontaktpersoner
- Sju andre fokusgrupper med 39 kontaktpersoner (vignettstudie)

NORCE

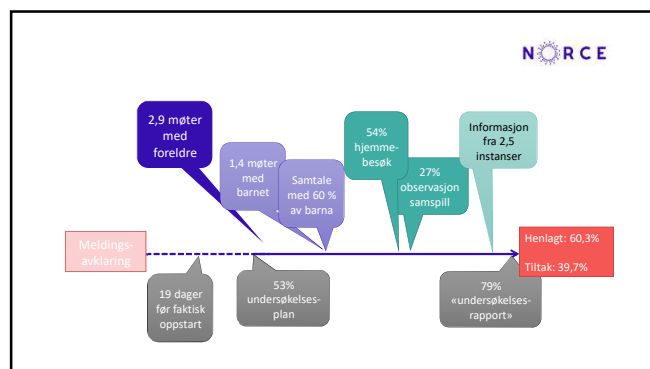
Hjemmebesøk – hva er formålet?

Forelder:

«... de kunne vel egentlig ha blitt litt bedre på å forklare i forkant hvorfor de skulle komme på hjemmebesøk.»

Kontaktperson:

«Uansett så er det en stressfaktor at vi kommer. Vi kommer ikke bort fra det.»

NORCE

Bruk av Kvellomalen

- ✗ 9 av 16 tjenestene hadde benyttet malen, i varierende omfang
- ✗ Benyttet i 20,2% av alle undersøkelsene
- ✗ Klart mest benyttet: risiko- og beskyttelsesfaktorene

Når Kvellomalen var benyttet:

- ✗ Mer omfattende undersøkelser (flere samtaler, lengre tid)
- ✗ Barnas behov bredere kartlagt, og barnets uttalelser oftere referert
- ✗ Ingen forskjell når det gjaldt utfall (tiltak/henleggelse)

NORCE

Trekk ved undersøkelsene

- Behovs-orientert mer enn risiko-orientert,
- men indikasjoner på en egen «**voldsdiskurs**»:
 - Undersøkelsene blir mer etterforskningspregete
 - Barnevernsarbeidere henviste til en egen «voldsrutine»
 - Troverdighet blir et viktig spørsmål
 - Barnets uttalelse får stor vekt

Samtidig:

Temaer som fysisk mishandling og vold i familien er ofte ikke omtalt i undersøkelsesrapporten selv om det var en viktig del av innholdet i meldingen.

Fysisk mishandling i 151 meldinger. Ikke omtalt i rapport: 34 (22,5%)

Vold i nære relasjoner i 176 meldinger. Ikke omtalt i rapport: 60 (34,1%)

Omdefineres vold til noe annet? Utelates det når barnevernet ikke lenger er bekymret for vold?

- Behovsorientert mer enn risiko-orientert,
- men indikasjoner på en egen «*voldsdiskurs*»:

Har betydning for familier med innvandrerbakgrunn

- overrepresentert når meldingen omhandlet fysisk mishandling
- færre problemområder omtalt
- oftere risiko-pregete undersøkelser
- Flere med innvandrerbakgrunn møter et mer inngripende barnevern

- ✧ Halvparten av barna har vært meldt tidligere, en firedel har hatt heltpeltait tidligere
- ✧ Sakenes alvorlighet og kompleksitet varierer betydelig
- ✧ Helhetlig eller ut fra meldingen?
- ✧ Et rammeverk (mal) for undersøkelse er viktig, men må kunne brukes fleksibelt
- ✧ Differensiering skjer i praksis, bevisst eller ubevisst
- ✧ Men: hvilke vurderinger ligger til grunn og hvordan besluttes det?

- frå avklart melding til gjennomført undersøking

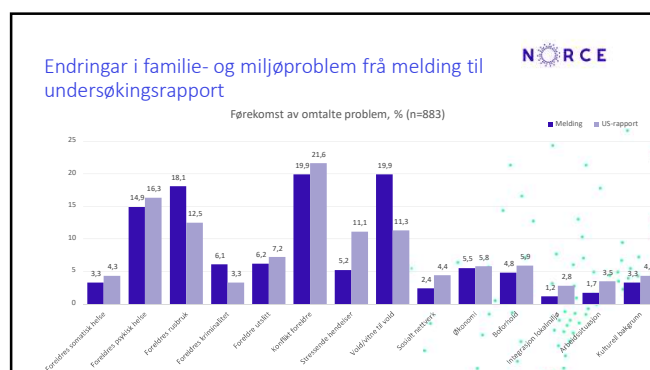
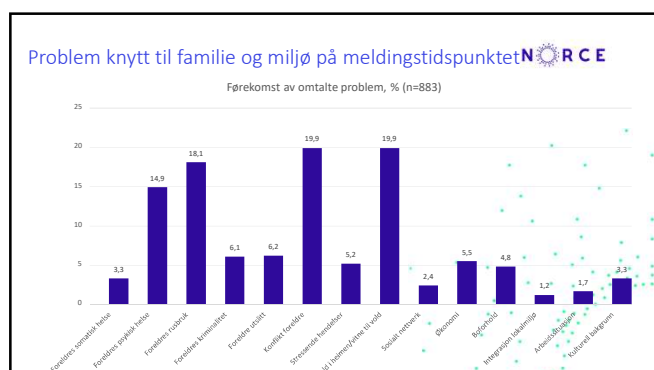
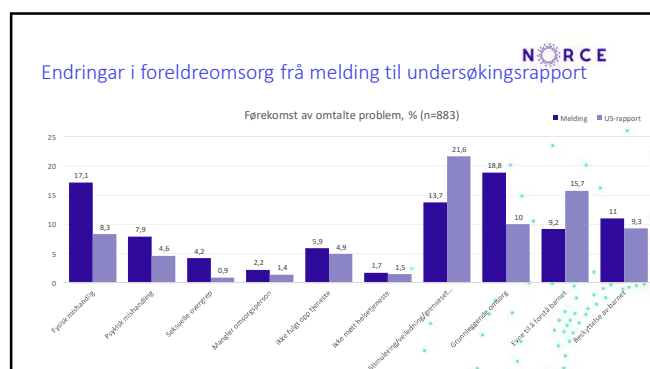
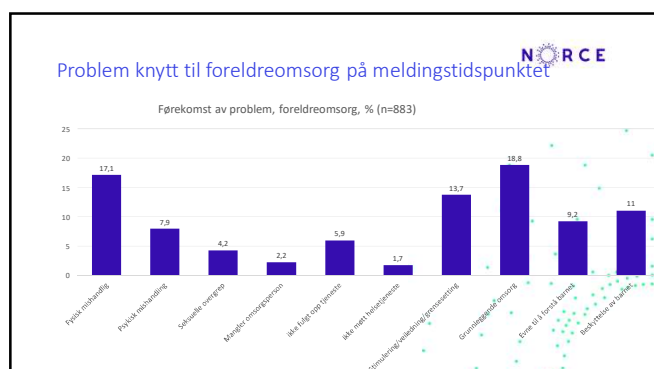
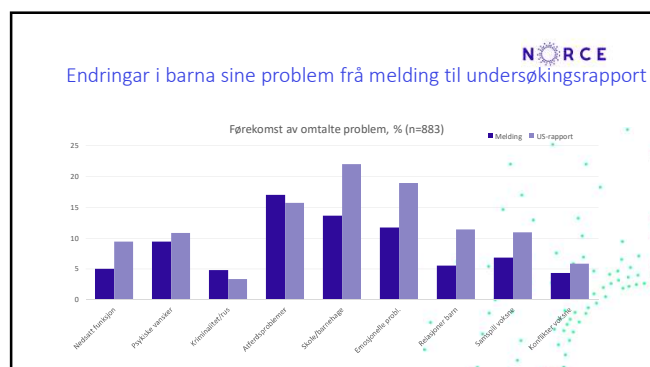
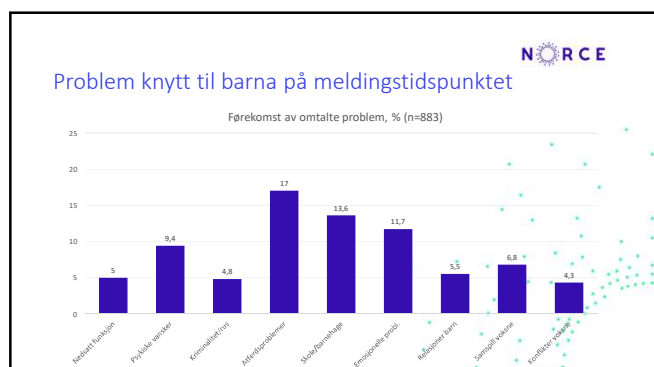
1. Kva endringar i problembiletet skjedde frå avklart melding til gjennomført undersøking?

- Utgangspunkt i 883 saker som inneholdt undersøkningsrapport eller tilsvarende
- Koding av meldingsinnhold (bekymringer)
- Koding av omtalte bekymringer i undersøkningsrapporten

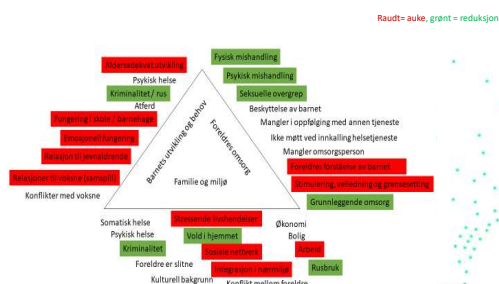

Frå Evaluering av Kvellomalen, (Lauritzen, Vis, Havnen & Fossum, 2017)

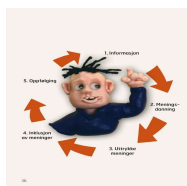
Oppsummert: Endring i problemfeltet frå avklart melding til gjennomført undersøkning

Barn og foreldres medverknad når barnevernet undersøker

Kva betyr det at barn skal medverke?

Strandbu & Vis, 2008

- **Alle barn** som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har **rett** til å medverke i **alle forhold** som vedkjem barnet etter Bvl.
- Bli informert, uttala seg, bli lytta til, vektleggjast, koma fram i vedtaket.
- Medverknad er ein pågåande prosess.
- Medverknad føreset at barnevernet snakkar med barnet (om saka).

Kva har vi undersøkt og korleis?

- Korleis *medverkar* barn og unge i barnevernets undersøkingsarbeid?
- Kva *innverknad* har barn og unge på barnevernets vurderingar og beslutningar?
- Korleis *opplever* barn og unge barnevernets undersøkingsarbeid?
- Kva synspunkt har barn og unge på *samarbeidet* med barnevernet?
- Datagrunnlag: Informasjon frå 1123 undersøkte saker 2015-17, 117 tekstutdrag, intervju med barn, foreldre og kontaktpersonar i inntil 12 saker

Barns rettigheter etter barnevernloven

§ 1-6. Barns rett til medvirkning

Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har **rett** til å medvirke i **alle forhold** som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og **tilpasset informasjon** og har rett til fritt å gi uttrykk for sine **synspunkter**. Barnet skal **bli lyttet** til, og barnets synspunkter skal **vektlegges** i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til.

§ 6-3. Barns rettigheter under saksbehandlingen

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

§ 6-3 a. Krav til begrunnelse

Det skal fremgå av vedtaket hva som er barnets synspunkt, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Hvordan barnets beste er vurdert skal også fremgå av vedtaket.

§ 1-7. Barnevernets plikt til å samarbeide med barn og foreldre

Barnevernet skal utøve sin virksomhet med respekt for og så langt som mulig i samarbeid med barnet og barnets foreldre.

Kor stor del av barna er det samtalt med?

- Barnevernet hadde samtale med 60 % av alle barna, og med 73 % av barn over 6 år.
- Det var sjeldan grunngitt kvifor barnevernet ikkje hadde hatt samtale med barnet.

Når, og om kva blir det samtalt med barna?

- Oftare samtale med barna når meldinga gjaldt fysiske overgrep og vald i nære relasjonar,
 - men sjeldnare når det gjaldt foreldres problem som rus og psykiske vanskar.
- Dei fleste samtalar gjaldt forholda i heimen,
 - langt sjeldnare innhenting av barnets mening.
- Ungdommar såg ikkje alltid samanheng mellom meldinga og det som blei snakka om.

Eksempel frå undersøking om mors (rus)problem

Og det overrasket meg litt for vi snakket egentlig ingenting om mamma, vi snakket bare om skole. *Jeg skjønner ikke hva dette har med saken å gjøre, men ...* Vi snakket bare i sånn 25 minutter og så gikk jeg. Og da var det egentlig bare om karakterer, snitt, hva jeg hadde fått og hvordan jeg synes skolen var.

Så det var liksom ikke sånn noe om mamma før egentlig jeg og mamma dro ned igjen sammen. Jeg synes det møtet var nesten litt unødvendig, for det var sånn ... Altså, de ville jo at vi skulle komme for å snakke om de problemene, altså om mamma, ikke om skole. *Så jeg skjønnte ikke hva det hadde så veldig mye sammenheng med,* siden vi hadde allerede snakket litt om skolegangen før om bare sånn rent generelt, at jeg er skoleflink og blablabla, ikke sånt. Altså, de spurte veldig mange spørsmål sånn dypt, om sånn vennene mine, hva jeg fikk og hva jeg fikk i snitt og sånn, lekser og lærere. *Og jeg skjønnte ikke hva det hadde noe med saken egentlig å gjøre.*

Kva innverknad hadde barna på barnevernet sine vurderingar og beslutningar?

- God informasjon i oppstarten
 - men mangelfull undervegs og ved avslutning.
- Samtale med barnet hadde tyding for barnevernets vurderingar/bekymringar etter avslutta undersøkelse,
 - men foreldra hadde større innverknad på den endelege beslutninga.
- Barnas synspunkt forholdsvis ofte omtalt i undersøkingsrapporten,
 - men sjeldan i, eller som grunngeving for tiltak

Samarbeidet mellom barna og barnevernet

- Barna hadde hovudsakleg positive erfaringar frå samarbeidet med dei tilsette i barnevernet.
- Barna meinte det var viktig med fleksibilitet i val av møtestad og møteform,
 - medan kontaktpersonane syntest å handla meir på rutine.

Implikasjonar for praksis

- Det er eit klart potensiale for å samtala med fleire barn
- Grunnar for ikkje å samtala med barnet må dokumenterast
- Det er viktig å samtala med barnet både om det saka gjeld og om «andre» ting, men barnevernet må forklara kvifor dette er viktig
- Barnet treng informasjon heile vegen
- Barnets synspunkt må komma frem i vedtaket
- Barnevernet må halda fram med det gode arbeidet med å skapa trygge møte for og med barn og unge

Foreldres medvirkning når barnevernet undersøker

Betydningen av «førmeldingsfasen»

- Visste foreldrene om meldingen?
- Hva mente foreldrene om innholdet?
- Barnas eller foreldrenes problemer?
- Tidligere kontakt med barnevernet?
(50% hadde tidligere undersøkelse)

Frykt, ambivalens

«Det er fortsatt blandede følelser. Og det vil det alltid være, for du har fortsatt den redselen. For de sitter jo på mye mer makt enn jeg har, på en måte.»

Planer og informasjonsinnhenting

- Samtykke til **hvem** og **når**, men ikke til **hva**
- Lite spor av innflytelse på gjennomføringen, men
- Foreldrene regner med at barnevernet har sine rutiner

Møter med foreldrene

- 2,9 møter med foreldrene i gjennomsnitt
- Jo flere møter, jo større sannsynlighet for tiltak

Innflytelse på beslutning om tiltak eller henleggelse NORCE

- Betydningen av foreldrenes innstilling
 - Begrunnelse for henleggelse: 25 % familien ønsket ikke hjelp
 - Fra åpent tilbud til nødvendig hjelp
- I kun én av 1123 undersøkelser ble konklusjonen pålegg av hjelpetiltak
- Når konklusjonen var hjelpetiltak: 71,8% råd og veiledning
5,1% fikk bare støttetiltak (eks. besøkshjem, støttekontakt, økonomisk hjelp).
- Barnevernet vektlegger kontakten med foreldrene i undersøkelsen; sier noe om dem som omsorgspersoner og deres evne til å forstå barnet;
rolig og samlet, åpen og ærlig, samarbeidsvillig. Foreldrene innser, erkjenner vansker, innrømmer, uttrykker forståelse.

Foreldre om samarbeidet med barnevernsarbeiderne

- Lyttende og Ikke-dømmende «Jeg kjente meg hørt og trodd på»
- Åpenhet og Tillit «De var åpne hele veien. De holdt ingenting skjult»
- Se situasjonen fra flere sider
- Gi håp om hjelp «De var der for å se om de kunne hjelpe»
- Tilgjengelighet, Fleksibilitet, Kontinuitet

Medvirkningen styrkes når foreldre:

- gis reell mulighet til å være med i planlegging av undersøkelsen
- skal samtykke til **hva** det skal innhentes informasjon om, ikke bare til **hvem** (som skal gi informasjon)
- forstår hva som skal undersøkes og hvorfor
- er forklart hva som er formålet med hjemmebesøk og observasjoner
- deres ambivalens/frykt for barnevernets makt anerkjennes og rommes
- møter barnevernsansatte som er lyttende og ikke-dømmende, åpne om sine vurderinger og fleksible i sine arbeidsformer

Takk for oppmerksomheten!

Rapportene kan lastes ned fra Bufdirs hjemmeside:
<https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docid=BUFD00005143>